

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל 1nafsho@gmail.com

גליון 179 צו תשע"ח

דבר המערכת

מגשים בזה מאמר נוסף במהות חג החריות הקרב ובא. הגליון הבא יצא בעזר ה' לקראת שבת תזריע מצורע. המערכת מאחלת לקוראי העלון חג חירות כשר ושמח. ביום ג' י"א ניסן היארצייט השמיני של רבינו זצ"ל, יעלו בני משפחתו ותלמידיו למקום מנוחתו בבית החיים נציבי ישיבת פוניבז' [נבד שמאל סמוך לביה"ח ויזינין]. נא לעקוב בעיתון "יחד נאמן" על השעה המדויקת. הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

והשקם, אלא בעיקר במה שלימדס "ברכו למי שהמזון שלו", והכניסם תחת כנפי השכינה.

וזהו הפירוש בדברי התוס' ברכות הנ"ל שאמירת אלקי אברהם הוא הזכרת מלכות, דמדתו העיקרית של אברהם לעשות חסד, היה באמת בזה גופא שלימדס שהשיית הוא מלך העולם, ומחוייבים לעבדו ולכבדו, שעייז ויכולו להתענג על ה' לנצח נצחים כמשנ"ת.

ומעתה מובן היטב מה שמועד דפסח הוא כנגד אברהם, דהנה כשהיו עם ישראל במצרים היו נטפלים אל המצריים בגדר של עובר במעי בהמה כמאחז"ל במדרש, שהוא כמעט כמאן דליתיה, דעובר הוא דבר שלא בא לעולם, והיטיב השיית עמו והוציאנו ממצרים ונעשינו אומה בפני עצמה, שכל מהותה היא "עבדי ה'" ולא עבדי פרעה, אומה של עבודה להשיית, וזהו באמת שיא ההטבה, שמכח העבודה ונתינת כבוד לשמו אפשר לזכות לעידון נחצי להתענג על ה', והוא כנגד אברהם, ראש המהלך של הטבה וחסד עיי העבודה להשיית כמשנ"ת.

ד. "ערב רב" מכח קדושת משה שכנגד אברהם

ביום היציאה ממצרים נאמר בפסוק "וגם ערב רב עלה אתם", ציבור עצום כפלים מיוצאי מצרים, ואחז"ל (עיי רש"י שמות ל"ב ז') שמשה רבינו קיבל את הערב רב וגייירם, אמר מוטב שיכנסו תחת כנפי השכינה, הסיבה הפנימית של הצטרפות ציבור זה אל עם ישראל הוא מפני שמשה רבינו עיי קשור עם אברהם כמייש חז"ל במדרש (שמו"ר כ"ח א') צר קלסתר פניו של משה כשל אברהם, ועיי בזמן ששלטה קדושתו של משה התעורר הכח של אברהם להיות "אב המון גויים" להכניס גרים תחת כנפי השכינה והתעוררו הערב רב להכנס תחת כנפי השכינה, אבל הגם שפירוש זה נכון אבל הוא הסבר שטחי.

ה. בכל לבבך - השתמשות בכח השתוקקות שברע לקדושה

אמנם עומק הענין הוא כך, דהנה נצטוונו בתוה"ק ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ופני חז"ל בשני יצריך יצר טוב ויצר הרע, ולכאורה איך עובדים את השיית עיי היצר הרע, אך הפירוש הוא שבדאי שצריך לדחות את הרע עצמו במאה דחיות, אבל יש כחות ברע שאפשר לנצל אותם להשתמש בהם לקדושה, דהנה כל ההנאות שהרע מציע לאדם אינם הנאות אמיתיות כלל, אלא דמיוניות כזבים שמדמה לו שבאם ישיג דבר פלוני יהא מרוצה ושבע רצון, אבל כשמשיגו כבר, רואה שהוא דבר שאין בו ממש כלל, ותיכף חושק בדבר גדול מזה כמשיי אהוב כסף לא ישבע כסף, ופני חז"ל יש לו מנה רוצה מאתים, יש לו מאתים רוצה ד' מאות, בחושבו שאולי כשיהא לו יותר יהא כבר שבע- רצון באמת, ועפיי האמת אין כאן שום מציאות של הנאה אמיתית אלא ההנאה היא מעצם ההשתוקקות לדברים שבאמת אינם מציאותיים כלל.

וצריך לנצל את כח ההשתוקקות לדבר שאינו במסגרת המציאות - היינו לקדושה. ששתוקק האדם אפיי לדברים שהם למעלה ממסגרת המציאות שחי בו, שכמה שרק ישיג בתורה ובהכרת דרכי ההשגחה ישתוקק להשיג יותר, וכן יהיה לעתיד כמייש (שיהייש ח') "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא יטפוחו", פירוש דאפילו מעניות עצומים של דברי תורה, שישפכו לנפש האדם, לא יכבו את רגש האהבה וההשתוקקות להשיג עוד, ממש כמו אדם צמא השותה מים מלוחים, שאינו רווה מצמאונו לרגע, אלא אדרבא ככל ששותה יותר, גובר צמאונו יותר, דלעת"ל שיתבערו כל כחות הרע מן העולם, יעברו החלקים הטובים שברע אל כחות הטוב, וישתמשו עם מדת ההשתוקקות להשיג דקות בהשיית, זהו הניצול של כח ההשתוקקות של "אהוב כסף לא ישבע כסף" לדברי קדושה, וזהו הפירוש "ואהבת את ה' אלקך בכל לבבך" ביצ"ט וביצר רע.

וכאשר מנצל האדם את הרע לטוב, הופך בזה את הרע עצמו לקדושה, ומכניע את אויבי המלך, להכירו ולקבל עול מלכותו, ובזה זוכה לשכר עצום, הרבה יותר מעצם העבודה בכחות הטוב, וזהו הפירוש במשיי

פסח כנגד אברהם [עיני ישראל ח"ב]

א. פסח כנגד אברהם, צ"ב למה

הטור (הל' ר"ח ס"י תי"ז) כתב בשם אביו הר"ר יהודה ז"ל "שהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם דכתיב לוישי ועשי עוגות ופסח היה, שבועות כנגד יצחק וכו', סוכות כנגד יעקב וכו' עכ"ל. צ"ב למה חג הפסח מקביל למדת החסד של אברהם אבינו. הרי לכאורה בפסח חל הוא זמן חלות העבודות לקב"ה כמייש הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, ותכלית היציאה הוא "תעבדון" את האלקים על החר הזה, ונמצא שבפסח נכנסנו תחת עול העבודה לקב"ה, שהזכיה היא רק לפי שיעור איכות העבודה [א.ה. ומהלך זה נקרא דין היינו הנהגה שהיא כפי ערך עבודת התחתון], והיכן ההקבלה למדת החסד וההטבה בחינם של אברהם אבינו.

ב. אלקי אברהם - היינו מלכות, זחסדו של אברהם להכנס תחת עול מלכות שמים

נקדים בזה את דברי התוס' (ברכות מ"ט א' ד"ה ברוך) דמה שלא מזכירין מלכות בברכות שמו"ע, הוא מפני שאומרים "אלקי אברהם" והיינו מלכות, כדאמרין (שם ז' ב') משנברא העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר אדני אלקים מה תתן לי עכ"ד. ולכאורה יפלא הרי מדתו העיקרית של אברהם אבינו היא חסד והטבה בלי שיעור וגבול, וזהו השבח של "אלקי אברהם" שהשיית מתנהג במדת החסד ["אלקי יצחק" שמתנהג במדת הגבורה, ו"אלקי יעקב" שמתנהג במדת האמת, וכופלים השבחים שוב - "הגדול הגבור והנורא", דגדולה היא מדת החסד וההטבה עיין ברש"י ריש ואתחנן], ומה החסד קשור לענין המלכות והאדנות, הרי לכאורה אדרבא החסד היא נתינה בתנא אפיי למי שאינו ראוי לקבל, וזהו ההיפך מהנהגת האדנות והמלכות שמשפיע ונותן רק כפי המגיע להאדם עפיי עבודתו לאדונו ועפיי מסירותו למלכו.

אמנם באמת מבואר כאן יסוד גדול בכל מהות מדת החסד של אברהם אבינו עיי. דהנה אחז"ל במדרש שאחר שהאכיל אברהם את האורחים אמר להם ברכו למי שהמזון שלו ועייז פרסם שמו של הקב"ה בעולם. ולכאורה יש כאן ב' דברים שאינם קשורים זה לזה, הא' עשיית חסד במאכל ומשקה ולינה, והב' לימוד האמונה בהשיית, אך באמת אינו כן, אלא אדרבא עיקר ההטבה שלו היתה בעצם מה שלימד את אור האמונה בהשיית והכניסם תחת כנפי השכינה, ונפרש דברינו.

ג. החסד הגמור בדוקא עיי עבודה, ומובן ענין פסח כנגד אברהם

הנה איתא בברכת יוצר "טוב יצר כבוד לשמו", והבאנו כמה פעמים משייכ רבינו הגרי"א ז"ל ששיא ההטבה של הקב"ה היא כמה שנתן לבריותיו אפשרות לכבדו, שהרי באמת השיית נשגב ומרומם על כל ברכה ותהילה, וכל העבודה של בני האדם אינה מוסיפה כבוד כ"הוא-זה להקב"ה באמת, אמנם חידש הקב"ה חידוש עצום שכביכול חסר בכבוד שמים, ובני אדם נותנים כבוד לשמו, שבכל מצוה ולימוד תורה ועניית איש"ר וכדו' יש בזה כבוד שמים, ועייז נעשה מקורב כביכול אליו ית' שעשה נחת רוח לשמו והשלים כבודו של מלך בריאה, והמקורב אל השיית יזכה להתענג על ה' לנצח נצחים בעידון נפלא אשר עין לא ראתה.

אבל לולי אפשרות זו ליתן כבוד לשמו ית' לא היתה ההטבה אלא כמו ההטבה עם כל הבעיי ואומות העולם במסגרת חוקי הטבע של מעשה בראשית בלבד, שאינו נמדד אפיי כאחוז קטן לעומת התענוג האמיתי בעתיד בקירבת השיית עיי נתינת כבוד לשמו.

ועייכ אברהם שהיה איש החסד במהלך של התדמות לקונו, מה הוא בעל חסד אף אנה, ובילקוט אמרו עיי"פ (בראשית ב' ד') אלה תולדות השמים והארץ "בהבראם" - "באברהם", אברהם היה דוגמא לדרכי ההטבה של הקב"ה ביצירת העולם, עייכ ניתנה לו מצות המילה שהיא חותם של "עבודת", לשעבד את גופו לעבודת ה', דדרכי החסד השלמים ביותר הם בדוקא עיי עבודה שבזה יש את ההדמות להטבה של הקב"ה בדרך טוב יצר כבוד לשמו כמשנ"ת.

ועייכ עסק החסד וההטבה של אברהם עם בני אדם היה גייכ באופן זה שהשתדל להכשיר אותם שיוכלו לקבל את התענוג האמיתי שעיי קירבת השיית שהוא ההטבה האמיתית, ועייכ לימדס את יסודי האמונה והכניסם תחת כנפי השכינה שיזכו לעבוד את השיית ולכבד שמו, שעייז יוכלו להדבק בהשיית ולהתענג על ה' לנצח נצחים, נמצא שאין כאן ב' דברים, אלא אדרבא השיא של החסד שלו התבטא, לא כייכ במה שהאכילם

בילקוט עה"פ בסוף מעשה בראשית "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" טוב זה יצ"ט, טוב מאד זה יצה"ר, וכשמשמש האדם ביצה"ר ולנצלו לעבודת ה', זוכה לטוב, מעבר למסגרת ההטבה שבמעשה בראשית מאמר בו רק וירא אלקים כי "טוב", אלא זוכה ל"טוב מאוד", שהוא הטבה בלי גבול ושיעור כלל.

ו. התגלות ממ"ה הקב"ה עליהם שבר כחות הרע, והצטרפו חלקי הטוב שברע - הערב רב - לקדושה

והנה ביום היציאה ממצרים, היתה התגלות עצומה של יחוד השי"ת, כמ"ש בהגדה של פסח "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם, "והוא עצם החפצא של היציאת מצרים, והתגלות הטוב הפקיע וביטל את כחות הרע [ע"י מאמר בעלונים הקודמים], ובספר הלשם מבואר שהיה אז גדר של "פסקה זוהמתן" לשעה, בהשפעה אלקית למעלה ממדרגתם, ואח"כ במתן תורה חזרה מדרגה זו של פסקה זוהמתן בקביעות, והוא כעין משי"כ בנפיה"ח סוף שער ג' שכאשר האדם דבוק במחשבתו בהכרה האמיתית שאין עוד מלבדו, מתבטלים כל כחות הרע כלפיו שאין שום א' יכול להזיקו, וע"כ כשהופיע עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, שעם ישראל השיגו את אמיתת היחוד, שהשי"ת הוא "מלך מלכי המלכים", ולמעלה מזאת שהוא "הקדוש ברוך הוא", התבטלו כל כחות הזוהמא והרע כלפיהם, ונכנסו לרשות הטוב בלבד.

והפקעת כחות הרע שנעשה ביצ"מ [ע"י "הנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה" כנ"ל], הוא זה שגרם להצטרפות הערב רב אל עם ישראל, שהרי הקדמנו שכאשר פוקע כח הרע, מצטרפים חלקי הטוב שברע אל הטוב, וכמו שלעת"ל שיעביר הקב"ה רוח הטומאה מן העולם, תעבור מדת ההשתוקקות, לדברים שמעל המציאות לקדושה, וע"כ בהופעת הגילוי של ממ"ה הקב"ה עליהם, שנתבטלו כחות הרע, נצטרפו חלקי הטוב שהיו במצרים ועברו לקדושה, וזה סוד הצטרפות הציבור העצום של הערב רב אל עם ישראל, [אמנם לא בטל מהם כח הרע לגמרי וחטאו בעגל, וע"כ התבדלו עם ישראל מהם כמשי"כ הרמב"ן על ויחן שם ישראל נגד ההר].

ז. "ה' אלקינו ה' אחד" - הנהגת היחוד בהוה והתגלותו בעתיד

כתוב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (דברים ו'), ומפרש רש"י עה"ת שם, דהיום הקב"ה מלך על עם ישראל בלבד שמכירים אותו, ומקבלים אלקותו עליהם, אבל לעת"ל יהא ה' אחד, שיכירו כל האומות בו, כמ"ש אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא בשם ה' עכ"ד, ודבריו מופלאים וסתומים מאוד, וכי רק לעת"ל יהא ה' אחד, וכמו שהק' בש"ס פסחים נ' א' אטו האידינא לאו אחד הוא.

אמנם ברור שכונת רש"י ז"ל דבדאי דגם היום השי"ת מנהיג את הבריאה לבדו, ואין עוד מלבדו ממש, והמצב העתיד קיים גם היום בשלמות, אלא שאין הנבראים משיגים זאת, דהקב"ה חידש תפיסה מחודשת של הנבראים שלא ישיגו את אלוקותו כפי שהיא באמת, אבל אין שום שינוי בעצמותו באמת ח"ו, וכמו לדוגמא סוגיא עמוקה בש"ס הסתומה מאוד לעיני הלומד, שמתייגע ונכנס אליה טיפין טיפין דרך קושיא ותירוץ ופירכא, ומתגלים לו לאט לאט הרובדים העמוקים של הסוגיא, שאין הסוגיא סתומה בעצמותה, דהיא כולה אורה, ערבה ומתוקה, כולה מחמדים, אלא שעניי הלומד טחו מהביט הדר יופיה של

הסוגיא, כן הם הדברים בהנהגת השי"ת דבדאי השי"ת מהוה ומנהיג הכל, בדיוק כמו לעת"ל שיהא נשגב ה' לבדו ביום ההוא, אלא שעניי בשר טחו מהבין איך השי"ת מהוה ומנהל הכל, ורק בני ישראל עם קרובו שנגלה עליהם ביצ"מ ובהר סיני, מכירין כבר עכשיו את גודל השגחתו על העולם [אמנם לא בבחירות ההשגה כמו לעתיד], וע"כ כיום השי"ת מתגלה רק בתורת "אלקינו", אבל לעת"ל שיהפוך השי"ת אל העמים שפה ברורה לקרוא בשם ה' יתגלה ענין זה שיהי' אחד" לכל העולם זהו כוונת רש"י ז"ל.

ח. המבט העתיד על כללות הבריאה - ההוכחה להנהגת היחוד

ונבאר יותר, דהנה מה שיש היום הסתרה בתפיסת הנבראים מלהכיר בשם ה', הם כחות הרע, דהנה כל המאורעות שבבריאה של כל מליוני סוגי הנבראים עד אין מספר, כולם הם מערכת אחת של ההשגחה העליונה המסובבת את הכל לכוון התגלות העתידה, ואפי' המאורעות שהם לכאורה ההיפך הגמור מכבוד שמים הם באמת חלק מהמערכת הגדולה והעצומה שתביא את התגלות יחודו וכבודו בעולם.

אמנם כחות הרע נותנים מבט "פרטי" על כל מאורע, דרע הוא מלשון "שבר" כמו התרועע ונשבר, ששברים פרט א' מתוך הכלל, ובמבט פרטי על המאורע המסוים נראה באמת כמאורע הסותר ומתנגד לכבוד שמים, שאין לפרט א' את הצורתא דשמעתתא הנכון.

ולעתיד לבוא תתגלה המפה הכללית של כל מערכת העולם, ויבינו הנבראים איך שכולם היו דרכים להביא את התגלות כבודו ויחודו, וזהו הפקעת הרע מתפיסת הנבראים, דאין כבר "שבר" של פרט אחד בפני עצמו, אלא תהא הסתכלות על כל הכלל כמקשה אחת, שכולה היא מהלך א' שריבוי כל המאורעות יחד מובילים לגילוי כבודו, ונמצא דלעתיד לבוא יהא הוה"ה וההוכחה למפרע על כל הנהגת השי"ת בהוה, שכולם דרכים נסתרים של כבוד שמים, וזהו כוונת רש"י שלעת"ל "יתגלה" שיה' אחד.

ט. המבט העליון של עם ישראל ביצ"מ

ביצ"מ נגלה עליהם ממ"ה הקב"ה, כלומר שהגביה את המבט שלהם להסתכל על המאורעות הפרטיים שהם חלק מגילוי כבודו, שראו איך העיקשות של פרעה ומרידתו כלפי מעלה הוביל בעצם לגילוי יחודו באותות ומופתים עצומים, והתגלות זו חוזרת מידי שנה, ונפשות ישראל המוכנים לכך מקבלים שוב מבט עליון על כללות הבריאה כאחד שכולם דרכים של גילוי כבודו ית'.

י. בנין קומת האדם במועדי ה'

הראש ישיבה שלי הגר"י הוטנר זצ"ל היה אומר, דהנה בני אדם רגילים לומר "עבר" הפסח, "עבר" השבועות, והוא טעות דבאמת "נוסף" לנו פסח ושבועות, דהמועד אינו מסתלק ועובר מן האדם אלא בונה קומה נוספת בנפשו, בפסח נכנס תחת עבדות השי"ת, בשבועות שומע מה רצון האדון השי"ת ממנו, ובסוכות מגיע למעין ההשגה דלעת"ל, ובכל מערכת המועדות יחד נבנה קומה שלמה של אדם עליון- יותר, ובשנה השניה נבנה שוב קומה רוחנית גבוהה יותר משנה שעברה, ונשלמת בכל סדר המועדות, וכן הלאה, יזכינו השי"ת לקבל את הארות הנפלאות של חג הפסח ולהמשיך עמהם הלאה עד שנשיג שלמות הנפש בעזה"י.

פסח מהלך שינוי תפיסת המציאות [עניי ישראל מאמר קריעת ים סוף חיי הנשמות בים, אות ח']

ישנם ג' אופנים לתפוס את המציאות.

התפיסה הא', היא השטחית מכולם, והיא תפיסת עולם הגבול. דהיינו הסתכלות שטחית על המציאות, שהכל בנוי על גבול וחומר מבלי שום העמקה בסיבת מה קיים הכל, ודבר זה הוא כולו דמיון. וכלשון חז"ל דב"א עוורים הם שהולכים על הארץ ואינם יודעים על מה היא עומדת והפסוק אומר תולה ארץ על בלימה. זו היא התפיסה של חושי הגוף כאשר ריקים הם מתוכן פנימה, חוקיות וזהו.

התפיסה הב', והיא כבר יותר עדינה מהא'. דאכן יש גבוליות וחוקיות. אך מאחורי הגבול ומעליו יש רצון מתמיד לקיים אותו. (על אף שכבר יצאו מהשטחיות הא', אך עדיין עשו מהחוק וגבול עיקר גדול).

התפיסה הג' העולה ע"ג הכל. ומיוחדת היא לבני עליה, ומעטים הם התופסים אותה. והיא שהגם דאה"נ הרצון מעמיד את החוקיות והגבול, אך יש מקום לראות את עצמיות הרצון בפני עצמו מבלי כח נוסף כלל, והיינו דשורש הכל ועילת הכל, הוא מציאות רצון פשוט, אשר הוא מעל ומעבר הכל, והוא מעמיד את הכל, והוא סיבה עצמית, רצונית, לכל הבריאה שרצה שיהיו נבראים להיטיב להם. וזה כבר לא נמדד בגבול וחוק כלל, אלא רצונית בפשיטות. ואדרבא כל תופעת הגבול והחוק אינו אלא בגלל שכך רצה הרצון הפשוט, והבן.

מערכה זו של ג' תפיסות אלו, היא היא התהליך של גלות מצרים, והמכות, והיציאה. [יעו"י בזה בארוכה ברמב"ן ס"פ בא]. מתחילה היו שקועים בתוך מצרים בתפיסת החומר והגבול (התפיסה הא'). בהעשר מכות נתגלה שיש רצון והשגחה עליונה על הילוכי עולם וזהו נחשב כבר הסתכלות פנימה קצת. ואילו בהיציאה הוגבהו לתכלית אמיתות הענין דאמיתת המציאות הוא הרצון הפשוט בלבד. וזהו ה"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה", הנבדל מן הכל, ד"קדוש" הוא נבדל, משפע עליון, הנהגה שהיא למעלה מסדר זמנים - חוקיות וגבול - עצמיות הרצון, אשר הכל ברצונו כדי להיטיב. והוא הוא התשתית שנפתחה בנפשותם בעת היציאה, זה המבט שלה (התפיסה הג'). כל מערכה זו הושלמה עד יום ט"ו ניסן, יום היציאה. אח"כ הגיע השלב דק"י"ס ואכמ"ל.